

ИЗЛАЗИ
УТОРНИКОМ, ЧЕТВРТОМ
И НЕДЕЉОМ

ЦЕНА
ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИН.
ИЛИ 1 КРУНА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ
СВЕ ПОШТЕ У СРЕЊИ И
ИНОСТРАНСТВУ

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претплату треба слати
Стени М. Веселиновићу
проф. богословије

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА НЕ
ПРИМАЈУ СЕ

ТУЖОБНЕ НЕ ПРИМАЈУ СЕ

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ
У МАТЕДОНСКОЈ УЛИЦИ
БР. 8

БРОЈ 10 ПР. Д.

УРЕДНИК: ЈАНКО М. ВЕСЕЛИНОВИЋ

БРОЈ 10 ПР. Д.

СВИЊА РЕФОРМАТОР

(ЗАСНА).

Била поноћ, нема, глува,
Вртар спава, врт не чува,
И сред врта тада чедна
Увуче се свиња једна,
Свуд по врту гледа, мери,
Па започе да се цери:
„Баш су људи ума мала,
„У залуд им само хвала:
„Ове травке шта им преде,
„Шта ту има да се једе?
„Где, свуд руже, лале стоје,
„И шебоји разне боје,
„А баш нигде тиква нека,
„Иа' коричак од дулека...
„Па бар да је цвет до цветка,
„Да је реда и поретка
„Већ ту леја, тамо бокор,
„Правна збрка, јад и покор...
„Стан'те људи, ташта главо,
„Да видите ум'ле право,
„Да сазнате шта ја вредим
„Кад прионем врт да средим.“

Била поноћ, нема, глува,
Вртар спава, врт не чува,
И на пос'о свиња преже:
Куда лииће, чуна вреже,
По лејама рови, рије,
Љоме притке и сакенје,
Поразбаца цвеће свуда,
И направи триста чуда.

А кад сину сунце врело,
Јадно цвеће паде свело.

Милорад Ј. Митровић

„ЦИГАНЧЕ“

(из збирке „Сити и гладни“)

— Јанко М. Веселиновић —

(наставак)

IX

Неки немир обузимаше Паву. Она се и радовала и страховала од тренутка кад ће се Гајић по-

јавити на вратима; а да је ко запитало: чему се радује, или чега се плаши, она не би знала казати! Спопао је неки немир, па не може да се стани на једном месту. Сад је одлазила у једну сад у другу собу, погледала на прозор; а сваки шумањ чинио јој се као бахат његових корака. Осећала је како јој образи горе, и чула како јој срце откуцава.

И Милена очекивала, и она је била нестриљива; зато ваљда није опазила ни Павин немир.

— Већ пет прошло, а њега још нема. А ка-
зао је да ће право из канцеларије овамо.

— Па доћи ће ваљда, кад је казао! — рече
Пава и наже се више прозору. — Ха! Ево га!

Милена истрча у предсобље; Пави бурно залупа
срце; она је осећала како јој крв јури по жилама
и како јој се пење у главу.

Зачу његов глас у предсобљу и он одјекну у
њеној души као у каквој акустичној одаји. Изви-
њачао се што раније није дошао.

— Изволте у собу.

Врата се отворише и он се појави. Светлост
паде на њ, и Пава, бацивши летом поглед виде како
се заруменио у лицу од зимске свежине.

— А... и госпођица је ту! — рече он прила-
зећи и пружајући руку Пави.

И Пава опет осети лаки стисак његове меке,
и нешто хладне руке, с које мало час беше скинуо
рукавицу.

— Ту је. Цело после подне говорили смо о
вама — рече Милена.

— Е?! То ми чини част.

— Управо о вашој причи... Ви, збиља, тако
лепо причате.

— Хвала!

— Изволте сести, господине — рече Панфила

Он климну главом у знак захвалности, па се
спусти на један фотел.

Разговор се поче о обичним стварима: о зими,
о томе како се у ово доба може лако назепети, о
скупоћи дрва. Гајић је био човек веома умешан;
нарочито се умео наћи у женском друштву. Он је
умео са женинским брбљати о свима њихвим драг-
гулијама: о тоалети, о радовима; и ту је вазда до-
казао да је дорастао за њихово друштво.

Тако и овом приликом. Са свим лако, без напрезања и устезања маши се он Павиног Ђерђефа, баци зналачки поглед на рад и рече:

— Па ви имате укуса! Ово је дивна ствар! Па ово слагање боја! Красно!.. Погледајте, госпођо!...

И он подиже Ђерђеф и удеси да светлост лепо осветли цео рад.

И стаде говорити о појединим деловима тако зналачки да су га оне просто слушале. А Пава се само заруменила, нешто од стида а нешто од задовољства, што јој рад хвали.

— Господин разуме послове?...

— Као што видите, г-ђо, нешто мало. Још од детињства, у породици. Сем тога ја волим лепе ствари а нарочито леп рад. А ово је заиста леп рад.

И онда оде причати о разним радовима што их је где видео; рече да су се неке везиље усавршиле до уметности да би човек рекао да слику гледа.

Госпођа се најзад диже да нареди да госта послуже. А он, оставши на само с девојкама, окрете разговор на друге ствари.

— Мислите ли још о Позоришту, г-ђице Паво? — упита је наједанпут.

— О томе само и мисли! — рече Милена видећи да се Пава збуни.

— Ето, вечерас сз, на пример, даје леп комад, у коме би ви уживали.

— Који комад?

— Две сиротице.

— То мора да је лепо! — рече Милена.

— Пуно романтике. Ја не марим баш много за романтику, али тај се комад да гледати; а ви би, г-ђице Паво, уживали. Замислите само!...

И он стаде причати причу о Лујзи и Ханријети. Девојке га слушаху не дишући. И сама Пантићка, која иначе не беше Бог зна како постепено расположена, слушаше га с особитом пажњом.

Пред очима Павиним летеше разне слике као у каквом календоскопу. Она осећаше болове Лујзине и Ханријетине; хроми Пјер беше за њу јунак. Све их њена машта створи, те јој стојаху као живи пред очима.

— А где је то било? — упита Пантићка.

— У Француској.

— Има свуда добрих и рђавих људи као и код нас — рече Пантићка, па се диже да види опет неки посао.

— Па хоћете ли вечерас у Позориште? — једва промуца Пава.

— Нећу, госпођице. Гледао сам тај комад неколико пута.

— Ја бих ишла... ја бих редовно ишла!... Ни кад не бих изостала!

— Досади и то! Сад радије походим „шантане“. Тамо се човек лепше проведе. Сем тога ту чује лепих песама. Има сад једна Францускиња. Што та пева то треба чути! Па онда Влахиња! Да сте само једанпут чули Влахињу, па да вам памет стане! Пева нарочито народне песме...

— И ја волим песму — рече Милена.

— Онда би уживали да је само чујете. Ја вам кажем да боље певачице нисам чуо.

— Благо вама, ал се проводите! — рече Милена.

— Па није баш ни тако! То је све од дуга времена. Верујте, да је мени пријатније ово што проведем у вашем друштву, него све кафане и сва позоришта! Немате ви појма, како је досадно самцу!

— Па кад вам је год досадно, изволите доћи код нас. Ви тако лепо умете да причате, да бих вас ја три дана слушала. И Пава воли приче. Је ли, Паво?

Али Пава се сети да је већ ноћ и да јој треба кући ићи, па се диже.

— Што не седиш још мало, па ћу те испратити.

— Па, ако је г-ђици по вољи, и ја је могу до куће испратити — рече Гајић услужно и скочи.

— Не треба; сама ћу; није далеко.

— А, не вреди да идете сами, ја ћу с вама! И ја ћу на ту страну.

Пава не умеде ништа рећи. И бојала се, а и желела је да пође с њим.

X

Ноћ је била ведрa; звезде поткитиле небески свод па трепере и преливају се као драго камење; замрзли снег рушти под њиховим ногама, а они иду лагано. Лампиони беху понаљени; поред њих пролази свет увијен и замотан.

Пава је лако дрхтала.

— Молим, г-ђице — рече он и понуди јој руку.

Хвала — прошапутa она и таче се својом његове руке

— Ослоните се слободно, клизаво је — и притеже њену руку уза се.

Њу окупи још јача дрхтавица.

— Је л вам зима?

— Није.

— Али ви дршћете?

— Није ништа... онако...

Она већ не знађаше шта говори.

Лепе су ове зимске ноћи! Ја бих овако шетао па се не бих умео одморити! Али да, вама је зима. Кад бах могао, то јест, управо, кад бих смео, ја бих вам, као Пјер Лујзи, понудио свој капут...

Она му не умеде ништа рећи. Крв јој је тако журнула у главу, да би пала да се није за његову руку придржавала.

Он виде њену забуну, али се чинио да је не види. Премери је погледом од главе до пете и осети неку драж, као онај што воли воће кад види лепу, румену јабуку.

— Збиља, госпођице, што ви ћутите?

— Па шта ћу!

— Зар баш ништа немате да ми кажете?

Она диже главу и погледа га. И његово лице учини јој се тако поштено, тако искрено, да рече:

— Ви треба да говорите, ви... умете да говорите...

— Али у вашем гласу има нешто тако мило, тако пријатно, да бих га ја, чини ми се, до века слушао! Збиља, госпођице, не мислите да вам ласкам али ви сте једна врло мила девојка!... Ја вам то искрено кажем и не бојим се, јер кажем истину!...

Срећом беху већ пред капијом. Она само пусти руку и рече:

— С Богом!

Па умаче у капију.

Он се загледа за њом, па, кад она уђе у кућу прошапута:

— Лепо парче!

Ушавши у кућу, Пава се из све снаге трудила да се не ода. Мислила је: сад ће бити грдње; али, за њену срећу, нико јој речи не рече; нико ни пажње не обрати на њен позни долазак; само је мати запитала:

— С ким си дошла?

— Сама — слага она

Вечерали су мирно. Отац и мајка беху весели и расположени, јер, ето, хвала Богу, има рада до мило воље, а кад има рада има и хлеба, а онда је све мирно кад се стомак подмири...

По вечери мало поседеше, па се спремише да легну. Кад се год рада има Стојадин обично рани у „шевећерију“ али тада му ваља и у вече раније лећи.

Једва је чекала Пава да се свећа угаси, те да са својим мислима на само остане. Сву је снагу напрегла да ни погледом не ода шта јој је на души.

А у души јој је кипело. У ушима јој звониле речи његове: „ви сте једна врло мила девојка!“... Па како јој је то умиљато рекао! Па како је он мило!...

И душа се њена напуни сликом његовом. Он беше у њеним очима велики, моћан ненадмашан. За његов ум и разум не беше граница: он је знао све...

Други људи нису му ни на близу; па баш и да имају све његове врлине — што ни у ком случају не може бити — немају оне његове умиљатости, оног осмејка, оног погледа; не умеју изабрати нити наћи онако лепу реч, што звони као сребро, што чисто успављује...

Па јој се оте мисао девојачка и оде, оде... Слава, срећа, рај, миље, све сласти животне, све сласти душевне, све се то стопи у једно и обујми јој тело а душу успава; а љубав, та најнежнија мајка бедног човечанства, целива је својим жарким пољупцем...

(наставило се.)

Ј Е С Е Н

Неста летњег сунца и веселих дана,
Онапуло лишће а цветак је свео,
Престала је песма веселих чобана,
А над светом пада сури маглен veo.

Сад долази студен и у наше краје,
Оголео честар, што је китљаст био,
Птичица отишла, за нас и не хаје,
Те пој престо њезин, што с по шуми вио.

Каткад ветар дује, жуто лишће носи,
И природа цела ту тужи и жада,
Иначе све мирно, студен само коси
Или киша сипи, или магла пада....

30 X—98. Београд.

М. Св. В.

ГДЕ ПОМОРАЊЕ ЗРУ

од

Н. А. ЉЕЈКИНА

(наставак)

XII

Код играчког стола опет се зачу узвик банкарев:

— Faites votre jeu!... (Полажите ваш улог).

— Мењате, мењате брже! рече „капетан“ Васиљевић Глафири Семјеновнoј.

— На који град да метнем? пита ова.

— Не меће се сад на град. Метните најпре на парну, или непарну.

— Е, онда ћу на непарну. Родила сам се једанаестог.

И Глафира баци франак на „impaired“. Воз јурну и заустави се.

— Paris, rouge et impaired! виче банкар. (Париз, црвена и непарна).

— Узимајте, узимајте!... ви сте добили! рече „капетан“ Васиљевић.

— Та, није ваљда! Ах, како је то интересно! Никола Ивановићу, где, ја одједанпут добила!

— Чек, чек, „пред зору се мрзне“, одговори јој Николај Ивановић.

Банкар додаде к франку Глафирином још један франак.

— Сад ћу метнути оба франка, — рече она „капетану“ Васиљевићу. — Што не бих; ово је друга франак што сам добила. Могу ли?

— Разуме се, можете.

— Али сад ћу на парну бацити, зато што ми имендан пада на парни број: 26. април.

И она стави два франка на „paired“ и опет доби. Банкар јој добаци још два франка.

— Никола Ивановићу, у добитку сам са три франка! Могу ли сад на град метнути? обрати се она „капетану“ Васиљевићу.

— Метните. Сад можете, али не више од једнога франка.

— А на који би град?

— На који хоћете. Метните на Петроград, Петроград није одавно излазио.

— Одлично. Ја сам се родила у Петрограду. То је моја отаџбина.

— Сад метните други франак на „парну.“

То рекоше на — и учинише. Воз полети пругом и заустави се. Глафира изгуби на Петрограду а доби на „парној.“

— Опет баците на Петроград један франак, саветује Васиљевић; — а на „парну“ метните два франка.

Опет добитак на „парној“ а губитак на Петрограду.

— Никола Ивановићу. Добила сам четири франка.

— Мећите опет на Петроград, не бојте се. И то, метните сад два франка, — чуо се савет, који у овај мах не беше узалудан.

— Petersburg! викну онај што креће махину.

Банкар добаци Глафири Семјоновној приличну гомилицу франка.

— Где, где, Никола Ивановићу, шта сам добила!

— Тфу!... Баш понеко има луду срећу! узвикну Иван Кондратијевић.

— Мећите брже, мећите. Метните на Берлин, подговара Глафиру „канетан“ Васиљевић.

— Не, не, него на Рим. Рим такође није одавно излазио.

Воз пође.

— Стој! стој! дрекну Коњурин, колико га грло доноси. Сви се загледаше око стола. — Мусје! — настави Коњурин — Имате ли ту Пошехоње? Мећем на пошехоњски срез.

Он пружи два франка.

— Rien ne va plus! (Нико ништа више?).

зачу се одговор и банкар му одгурну руку лопатом.

— Земљаче! Шта се овај гура мотком? Ја мећем на пошехоњски срез, — Где је Пошехоње?

— Та, нема овде тога града, и, после тога, игра је већ започета.

— А зашто да нема? Дужни су да имају. А има ли Углич?

— Ама, разумеј ти, да су овде градови европски, — објашњава му Николај Ивановић.

— Е, онда ћу на Европу. Где је ту Европа, мусју?

— Видиш, ти ниси хтео да играш, чак си се противио да приђеш столу.

— Е, баш си ти чудан човек! Не рекох ли ја да срце није камен? И најпосле, видим где добијају људи. Где је ту Европа?

— Никола Ивановићу! Добила сам још четири франка на „непарну“, зачу се глас Глафире Семјоновне.

— На Европу! виче Коњурин. — Ево три франка!

— Али нема овде Европе. Има Петроград, Москва, Лондон, Рим.

— Рим? То је где папа римски живи?

— Па да. То је Рим.

— Деде на папу римскога! Папо! Спасевај, голубићу! На твоју срећу намењујем! викао је Коњурин кад воз јурну својим путем.

— Москва! Добила сам на Москви! радосно виче Глафира Семјоновна.

Банкар јој опет примаче гомилу сребра.

Коњурин праска.

— И папа не помаже! Ово је ђаволска игра, не било је!

— Па, не може се од једном добити, Иване Кондратијевићу. Имајте стрпљења, рече му Глафира Семјоновна.

— Али, ви сте одједном добили. Добили сте и први пут и трећи пут и седми пут...

— Тфу, тфу, тфу! Не буди урока. Шта је вама? Језик вам се опрештио, да Бог да!

— Земљаче! Нема ли ту који мухоједански град? Метнуо би на срећу мухоједанскога мурзе, кад папа римски не помаже. Или не. На шта је метнула Глафира Семјоновна?... На што она, на то ћу и ја.

И Коњурин баци у исти четвороугаоник, где њен новац стајаше, монету од пет франка.

— Не смете то чинити! Ви сте баксуз, Никола Ивановићу! Узмите то. Чујете ли, на то је безобразлук! Ви немате никаква уважања према дами!.. Па, лено! Онда ја мећем на други град.

И она пружи руку да узме своје новце, али воз у томе стаде.

(Наставиће се).

ПРЕ ПОГРЕБА

— Octave Mirbeau —

Мајстор Поавре сиђе са својих двоколица испред дукана својега зета Пјера Гаслена, месара, привеза коња за једну велику алку, углављену у стуб на ивици тротоара, и по што три пут окуша јачину завезана чвора, уђе у месарницу, пуцкарајући бичем. Пас, који се беше опружио на прагу и дремао, диже се, зарежа и опет леже мало подаље. Дућан је био празан и, како је био четвртак, то је месарски сто био готово сасвим чист. На црвеноме пању лежао је један, готово при говеђи черег, сав покривен мухама, које су непрестано зујале; о једној покретној куки, углављеној у таваници, висило је једно телеће срце, прободено врхом куке по средини; у једноме углу, у некој жутој, бакарној здели беху набацане кости и парчад од сала, помешани с крвљу и већ су почеле трулити и од свега овога распростирао се неки гадан, бљутав задах, који вас гони на повраћање.

— Има ли кога? продера се мајстор Поавре. Хеј, Гаслене!... Где си?

Гаслен изиђе из једне крчме, која је била баш према месарници, с друге стране улице. Он обриса руком уста, занали угашену луду и потрча, вичући:

— Ево ме!... Ево ме!...

Био је гологлав, сасвим румена и свежа лица, са поврнутим рукавима од кошуље до лаката. Бела, платнена кецеља свега га је покривала: од црвене поше, врло лабаво везане око врата, па све до дрвених ципела, у којима му беху боее ноге. Дуж леве ноге ландарао му је масат, обешен о крају тананог, челичнога ланчића. Он приђе својему тасту и пружи му руку.

— Како је? Иде ли онако, како ви желите?

— Иде, дечко, иде сасвим лено. А како ти?

— Добро... Треба ли дати зоби вашем коњу?

— Не, не!... До јутрос је и пио и јео... Сад идем са панађура из Шасана и уморан сам, врло уморан.

— Јесте ли по добру цену продали своју ждребад?

— Јесам, јесам!... Но када дођох у Мезонијер, мали Огист ми рече за несрећу. Тада нисам никако ни испрежао.. дао сам само четири литре зоби својему коњу, и ево ме овде!

Гаслен га запита:

— Ви, може бити, хоћете да се мало поткрепите?

— Вере ми, то није на одмет!... Уста су ми суха као пекарска печ... но је ли то истина, што ми мали Огист рече да је твоја жена умрла?

Месар дохвати лулу и истресе из ње ненео на потпетици своје дрвене ципеле.

— Јест, умрла је ноћас, баш кад изби два часа. Да, два часа, а може бити и два и по... тамо горе.

— Ноћас, учини Поавре и зануха главом. Хм!... хм!... Видиш ти, молим те. Ма шта јој је било? Дакле је та кашља тако опасна болест?

Гаслен узео објашњавати:

— Нема ту кашље, мајстор Поавре, не, ни номена о кашљи... То је било нешто у трбуху... Трбух јој је био надувен, на-ду-вен!... Она је викала, викала, ах! како је викала! А после, после је умрла... ето како је она умрла. Али ми нешто баш никако не избија из главе...

— А шта то, дечко?

— Ево шта... Пре четрнаест дана, може бити и дванаест, мало више, мало мање... најзад пре четрнаест дана ваша кћи ми је казала... ја не знам шта. Мислим, да ме је назвала прасетом, будалом, због неке части, коју сам приредио са децама Бику-ом и Моте-ом. Онда јој ја кажем, да ме остави на миру... али сам јој то казао лепо, ни мало срдито, сасвим пријатељски. Али она све горе и црње. Те не знам ово, те не знам оно... Е, тада сам је ја опамарио, па после сам је ударио ногом у трбух. Но то је, мајстор Поавре, било онако, од шале, без и најмање злобе и пакости. Нисам јој хтео учинити никаква зла... Сутра дан она се пожали и рече: „Не знам, шта ми је ово у трбуху... Нечег, јамачно, има... нека животиња, нека, велика животиња, која ме изнутра гризе.“ Но то јој није сметало да одлази, долази, послужује мунтерије. Прекјуче је то јаче обузело... Легла је... и сва је отекала... Јаукала је много. Напослетку је умрла... Вала, нека ме ђаво носи, ако сам икада и помислио, да од ударца ногом у трбух, онако, од шале, без икакве срљње, може крепати једна жена.

Поавре се почеша по затиоку и сав утонуо у мисли, понови:

— Хм, хм!... Ето ти га сад!

За тим, пола тужним, а пола резигнираним гласом, додаде:

— Ама, шта је то с нама? Баш као и Поаврета, њена мати, а моја покојна жена... она баш умре у часу!... Паде јој на врат једно дрво, ти то знаш, онај наш велики, освештени орах са мајура.

— Јест, јест!... зајеца Гаслен. Може бити ви хоћете да видите своју кћер... Она је горе, мајстор Поавре.

Поавре одговори:

— Јест. Хајдемо одмах, дечко!

И обојица прођоше кроз одајницу уз дућан, дохватише се мрачних степеница и засташе пред отвореним вратима.

Таст рече зету:

— Хајде ти напред!

— Не, не, ви, мајстор Поавре...

— А не, не, дечко. Ти, ти...

И уђоше у одају, идући на прстима.

Мајстор Поавре скиде своју качкету и окреташе је с веома много поштовања. Његове ситне очи постадоше сасвим округле, велике; његове опет спојене усне затворише

уста, начинивши две испупчене боре, које даваху његовој физиономији некакав јединствен израз комичне збуњености и загушене узрујаности. Он погледа свуд око себе.

На постељи је лежала једна жена сграшно отежнутих прта, оловне боје лица, застрвена црном чојом. Њене на прсима прекрштене руке држале су распеће. Уза саму постељу стојала је и молила се једна старица, а покрај ње, на једноме столу, застрвену белим застором, гореле су две воштанице, које бацаху своју благу, тужну светлост на друго, веће распеће. Једна кита босиока стајала је у једном земљаном лонцу, пуном богојављенске водиче.

Мајстор Поавре се прекрсти и приђе постељи. Неколико тренутака посматрао је он своју кћер, покушавајући кад и кад да се нагне над њом, као да ју је хтео загрлити и целивати; за тим се на један мах трже, обузет некаквом тамном, нејасном плашњом, коју није био кадар објаснити.

По том стави своју цуну, жуљевиту руку на руку покојничину, но одмах је повуче, начинивши бону гримасу као човек који се опекао вредим гвожђем. И он опет приђе својему зету, који је био остао на средини одаје и прошанта му:

— Она је мртва!... Хладна је! Уух, како је хладна!

Сиђоше у дућан узнемирени, смућени, збуњени и противу своје воље, огромном тајном о смрти, коју ни мало нису могли разумети.

— Ух, ала је хладна! понови мајстор Поавре, одмеравајући тим ускликом такт глухога бахата ципела по степеницама.

А на то Гаслен одговори:

— И жута, жута!

У дућану се погледаше.

— Ви може бити хоћете да испијете коју чашу, да бисте се мало поткрепили? упита зет.

А таст захвали:

— Хоћу, хоћу!... Па деде сад реци, да је пре пет дана била здрава као дрво!... Хм... хм! Видиш ти, молим те!...

Седоше за сто покрај једне боце вина и дуго ћаскаху о цени меса, доброту понаше, о Шасанском панађуру... Мајстор Поавре се жалио, да се више не продаје стока као некада.

— Кад не би Шнањолци и Армани куповали од нас стоку, шта би било од нас?

Пошто се диглоше од стола, испразнивши две боце вина и расположивши се сасвим, Поавре рече Гаслену:

— Дечко, то није све... кад ћемо је погребити?

— Ех, та то је ситница... сутра је петак, ја кољем.

— Добро, добро!

— Сутра је не могу погребити!

— Па добро, немој!

— У суботу је пазарни дан.

— Да, да, па добро.

— Не могу допустити, да ми се месо уквари.

— Дабогме.

— То је ипак велика незгода, мајстор Поавре.

— Баш то и сам то хтедох рећи. Али... онда ће се укварити сирота жена!

— Одиста!

— А ако се поквари месо?!

— Јесте, хоће, хоће!... Па шта да се ради, мајстор Поавре, реците, шта да се ради?

Мајстор Поавре се замисли за часак врло озбиљно држећи се руком за браду, па ће тек рећи:

— Да ли да поручимо још коју боцу?

Рајиб.

ПОЗОРИШНА ХРОНИКА

Свршетак о Управи

Рекох у броју од прошле недеље да наше Позориште за толико време од кад постоји није створило ни једног јединог драмског писца. То не ваља рђаво разумети, нити правити којекакве софизме. Управа Позоришта не може фабриковати једног писца, кад њега уопште нема, али сви људи који су се књижевности, а нарочито драмском књижевности занимају, били су одгурнути од Позоришта. Они су поћушнути на друга поља, и многи су и тамо себи пут прокрчили, али је Позориште изгубило њиховим удаљавањем. То њихово одстрањивање је проузроковано прво и сувишне незнатним хонорарима, што писца добије од свог дела на коме је савио труд и утробио; а друго, и овај је други узрок много важнији: што су они од стране Управе увек хладно предустретани, што су у месту предустретица пријема наплаћивали на готово несавладљиве тешкоће, и најзад, што Управа није никад ни знала, ни умела, ни хтела да ту врсту људи, од којих најзад Позориште и живи, заинтересује за ову установу; да их у неколико увуче у сам живот Позоришта, те да њихове судбине што тешње веже, да им ту створи један центар и извесну атмосферу, која је потребна за рад једног драмског писца. Јер, погледајте, како изгледа данас наше Позориште? Ко се за њ интересује? Ко се искупио око њега? Видете ли ви под његовим окриљем ма једног драмског писца? Наплаћивате ли ви у његовој околини ма једног књижевника? Ништа од свега тога! Око Позоришта ви можете видети увек само људе који се у тим пословима ништа не разумеју; а за Позориште се данас још једино интересују неки предузимачи разроке прошлости. Позориште не прави никакву књижевнио-уметничку установу и средину, но се потпуно уподобљава Управи Монопола Дувана или Класној Лутрији.

Краљевина Србија данас има Краљев. Срп. Народно Позориште, које њу скупо стаје сваке године, али нема ни једног драмског писца, чега је ради то Позориште и установљено. Аво то није жалосно, онда већ у свету и нема жалости.

Па ни то није све. Управа не само што је све српске драмске савремене писце разјурила или обезнадежила, него је савршено пренебрегла и по готову са свим из репертоара избацала српске старије писце. У години дана ја-л' ће дати, ја-л' не дати два три комада од старијих писаца. А има велики број драма које Управа није ни по једанпут приказала. Отуда је то и дошло да београдска публика познаје којекакве скаредне комаде као „Карлова Тетка“ и још срамотније као „Драги Ујак“ итд. а да нема ни појма ни о Стерији, ни о Суботићу, а да и не помињем мање и незнатије писце. Молим вас само да приметите да наше Позориште још није давало „Перу Сегединца“, који се сматра — и сем тога мишљења — као ремек-дело у нашој драмској књижевности. Све је то најбезобразније гажење прописа чл. 5 „Ближих наређења“ од 1887 год.

А отуд је опет изашло: да наши глумци лакше сваре и изговарају најлуђе ствари из којекаквих швапских комедија, него стихове из једне српске драме. Наши се глумци на београдској Позорници просто одуче од српских комада, на које су се по путујућим друштвима били навикли.

У место да Срп. Народно Позориште послужи као средство да би се простији свет познао са целом српском драмском књижевношћу, и обогатио сликама из историје, Срп. Нар. Позориште је са литерарне и артистичке стране постало као какав „Тапг-Тапг“, а са забавне стоји и испод њега, јер свет увек похађа радије „Булевар“ но Позориште, што је знак да га ово не занима. Не помогаше ту никакве на ни најбезотичије рекламе, јер публика није лишена здравог разума, па кад јој се једном подвали те кад, ма и разним рекламама намамљена на представу, види једну представу као нпр. што је била ова „Махсим Црнојевић“, она се одбије са свим. Публика воли, уме да цени Позориште, то је она у врло много прилика доказала, и ово њено упорно осуство најбољи је доказ: да јој се овакво Позориште не допада.

То су све докази да наше Позориште не оправдава назив „српско-народно“.

А сад да видите колико је то мало „Краљевско“.

Кад сте у Позоришту, ви ни по чему (сем једино по Краљевој ложи) не можете познати да је то Позориште „Краљевско.“ У њему не влада никаква свечаност (као што је то у другим Позориштима те врсте нпр. у Бургу) нити је у њему развијен укусу и луксузу који треба да одличава и представља сјај Краљевства. Него се свуд види сама прљавиштина и сиротиња. Публика се може уверити нпр. како је на левој страни све боље намазано и зглађено но на десној и т. д. Кад се подигне завеса онда човек да се застиди од оних поцрнелих и поломљених ствари, од оне оскудице у намештају, од оне голотиње у костимима. Ни на једну фотељу глумац не сме да седне спокојно, јер јој увек, у најекспресијој сцени, испадне нога, и глумац падне, што изазове смеј у публици. У „Госпођи с Камелијама“ г-ђица Нагринова у мало што није — врат сврхала, толико се извинула, јер се она отрцана *chaise longue* сломила. У Краљевском Позоришту се не обраћа ни најмања пажња на то да намештај и костими одговарају добу у коме се догађа историја што се на позорници представља, и отуда се може видети: у Краљевој канцеларији један „шрајбтис“ од Хириша и на ађутанту Наполеона I прии реденгот. Све се то једва сме опростити једном путујућем друштву, а за „Краљевско“ Позориште то је прави скандал.

А како тек наше Позориште изгледа „Краљевско“ (ма да је Краљевски награђено и од Краља и од Државе) кад се погледа на ове наше сироте глумце! Они живе као пука сиротиња, док су њихове колеге и у Загребу и у Н. Саду велика господа. У место да сви српски и хрватски глумци са завишћу гледају на њихове другове, који су били толико срећни и даровити да постану „чланови Краљевског Позоришта“, они сви прво покушавају да добију „ангажман“ у Загребу. У место да је сваком српско-хрватском глумцу права амбиција да се докопа „Краљевске“ Позорнице, ми смо дочекали да са наше позорнице беже, а већ не смемо ни желети да неко напусти Загреб или Н. Сад па да к нама дође. Јер шта мислите, какво дејство

(смешно и грозно) производи на тамошње глумце вест што је Управа нашег Позоришта са непојмљивом разметљивошћу пустила кроз неке листове: како су овог месеца глумци примили на време плату!! То се сматра као нешто изванредно и као нека нарочита управина заслуга! Ово неколико чланова од вредности седе овде једино по нужди, јер чувају сталне положаје; док су на другим позорицима, њихова места већ заузета. Па од њих најбоље је Управа пре две године изјурала без икаквог повода, и покушала чак да их огласи као бесправна створења. Све то може веома лепо да послужи као привлачно средство за глумце са загребачког и новосадског позоришта! Као што се види имају се на шта полакомити.

И најпосле „Краљевско“ Позориште би требало да је као нека регулатор и матица за сва путујућа друштва по Српству, да сва стоје, ако не под надзором оно бар, под заштитом Краљевског Позоришта, да у правцу које им је оно обележило раде, да се његовим дахом задахнују, да његове идеје преовладају, а зато онет оно да их помаже материјално (послуженм гардеробом, оружјем, репертоаром) и моралном потпором, шиљући им често по каквог свог виђенијег члана и т. д. Јер не треба никад ни у ком случају да заборави у каквом је циљу установљено „Краљ. Срп. Нар. Позориште.“

Мислим да сте се сад као и ја уверили: да наше Позориште не оправдава ни у колико свој назив „Краљ. Срп. Нар. Позориште.“ Све што Држава чини у том циљу — гола је штета. Она од тога не треба ничем да се нада.

За културну и националну мисију која му је намењена, ово је Позориште апсолутно неспособно.

Сад да видимо да ли бар финансијски боље стоји, да ли има неки финансијски разлог који говори у његову корист?

Наше Позориште прима годишње: (узимамо као пример само ову последњу 1897 год.)

1) На име субвенције	40000 дин.
2) Од Двора	6000 „
3) Од општине	2000 „
4) Из Мин. Финансија за огрев	4000 „
5) „ „ „ на осигур. зграде	3385 „
6) „ „ „ плате чинов.	13 233-89 „
7) Из Управе Фовдова за 2 пензије	4.976-76 „
8) Разни дохотци	9.428-88 „
9) Депозит поједен	3.680-76 „
10) Доходак од представа	88.157-95 „

Свега 177.553-20 дин.

То јест наше позориште прима од Државе под разним изговорима 84.004-55 дин. а само зарађује 93.548,65 дин. То знам да *половину* трошкова нашег Позоришта покрива Држава, а то се *није* видело до данас ни у једној земљи, са *ниједним* народним позориштем! Како је то позориште које подмирује једва половину својих трошкова?! Није ли то најбољи доказ да то Позориште не цвета, и не само не цвета по да пропада? А кад једна установа овако пропада онда јој или ваља лека тражити, а не правити рекламе и просипати лажи по јавности, или је укнудити као по све штетно за државне интересе.

Овим сам завршио говор о „Народном Позоришту“ као *наместителу*. Остаје сад „Народно Позориште“ као *друштво*, и *приватна позоришта*. Приватна позоришта знате врло добро шта су, па зато о њима нећу ни говорити; али

пре но што проговорим о „Нар. Позоришту као друштву“, чиме ћу да завршим ове чланке, хоћу да додирнем и питање о одбору, па затим, репертоару, публици и кротици. Spectator.

КЊИЖЕВНОСТ

„Јованка“ Позоришна игра у 3 чина од Бјорна Бјернсона
(свршетак)

Јованка није никад дубље размишљавала о својој брачној будућности о улози која је очекује као сусругу свеског свештеника. Оно мало времена што јој је остајало на расположењу проводила је сањајући о великим успесима које ће постићи на пољу уметности. Она је осећала у себи снагу да може нешто необично, нешто величанствено постићи, па и ако је за тренутак спонадала сумња, увек се нешто десило што би јој ову сумњу разгонило и веру у њену моћ повраћало. Она се у тим приликама увек питала: имам ли снаге? имам ли довољно моћи? али се никад није запитала да ли јој је могуће ту снагу и моћ употребити и развити; никад јој није падала на ум она велика провала која постоји између генијалне уметнице и... свеске понадије. А када јој једног дана ово би изнешено пред очи, онда она изненађена и уплашена увиде да сва њена будућност лежи у алтернативи: или постати жена Отара Бергхајма на рећи уметности збогом, или раскретити са Отаром и са свим се бацити уметности у наручје. Јованка је знала да је Отар воли, и ма да она још није знала шта је љубав, и ма да га је једном за свагда замолила да је не узнемирује и не досађује својим изливима љубави, ипак му је била врло благодарна на његовој љубави. Свага жена, чије је срце још неопорно, незаинтересовано другом мишљу, вазда је готова да поднесе жртве за човека о коме је уверена да је воли, ако јој овај није несимпатичан. Јованка би без сумње у пркос ујаковим саветима допустила, као добра кћи, сећајући се последњих речи свога оца које је он, међући њену руку у руке Отарево, изговорио: „Буди уз њ, Јованка. Он ће ти бити чврт ослонац у животу. Ја умирем мирно јер знам да ћеш ме послушати.“ Она би сигурно за навек, и ако тешким срцем, рекла збогом уметности да би усрећила Отара, да се у том важном моменту њеног живота није појавило оно што је у животу сваке жене увек судбоносно — љубав. — На једној забави на којој је Јованка својим свирањем изазвала опште дивљење и одушевљење, позна се она са једним рођаком домћичином, са песником Штремом. Први пут у њеном животу сусреће се она са човеком који јој са одушевљењем говори о уметности, о ономе што у уметнику лежи и што га уметником чини. Први пут чује она из уста младог озбиљног човека, који није ни у колико заинтересован, да у њој доиста лежи уметничка снага, уметничко благо, које само чека да се из мрака и дубине, у којој почива, изнесе на светлост, па да усрећи притежаоца. Истина то је и ујак Силв уvek говорио, али то је ујак који је воли, па је с тога заинтересован, а после тога он није ни музикалан, није ласке компетентан. Али Штрем! Штрем нема разлога да тврди оно што није, а што је главно он је и компетентан јер је и сам уметник, припознати песник. — Сутра

дан после забаве Штрем походи Јованку; о њеној веридби он ништа не зна. Тема разговора опет је уметност; он је савестује, храбри је да не заостаје; али када, у току разговора, дозна да је верена, он се разочаран повлачи и при растанку јој обраћа најљу на провалу која постоји између уметности и жене сеоског свештеника. Изненађење и бол који се је на лицу Штрема појавио кад је дознао да Јованка није више слободна, показао јој је да Штрема нису само њена музика и уметнички дар интересовали, но и њена личност; нешто јој је говорило да му је она постала нешто више од обичне познанице; и сада, пошто је остала сама, би јој јасно пред очима и у души, да њена веридба са Отаром није само сметња њеној уметничкој будућности но и другом нечем. Чему? то јој још није јасно; али је сада при помисли на брак са Отаром обузе нека језа, него чудновато грозничаво осећање. Криза се приближавала. Њен ујак и пријатељина јој Астрид Пил, која се је баш тих дана верила са једним живописцем — веридба из љубави — све јој више и више осветљаваху њен положај према Отару, а држање овога више убрзавало кризу. И највеликодушнији човек постаје у љубави себичан, а себичност чини најправеднијег човека неправедним. Ово је био случај и са Отаром. Он је инстинктивно осетио да му је Штрем највећи непријатељ који ће му преотети Јованку, и с тога га је мрзео и не познавајући га. Да теолози и уметници имају разне, дијаметрално противне погледе на свет и живот, то је стара ствар, зато није ни чудо што је Отар називао Штрема „биљком која је своју храну дуго времена црпела из баруштина,“ и што је Јованци пребацивао њено познанство са Штремом. Ово сумњичење Штремовог карактера од стране Отара, било је у очима Јованкином врло велика неправда, а човеку у очима једне жене ништа тако не може да нанеде као неправда коју овај нанесе човеку кога она воли, на ма та љубав била тек у зачетку. И тако је Отар баш тиме Јованку за свагда изгубио, са чим је хтео да је задобије. Истог вечера Штрем опет походи Јованку, налази је у мраку и овако заједно у разговору затиче их Отар. Криза је ту. Штрем одлази, а Отар мислећи да је у праву подаје се своме раздражењу — пребације Јованци да се у мраку састаје са Штремом и т. д. На ово наилази ујак који ову дату му прилику употреби да Јованцину ствар једном за свагда рашчисти. Он поставља алтернативу: или Отара или слободу, и Јованка бира ово последње. Криза је свршена и завеса пада.

Као и велики му отац тако је и млади Бјерисон започео своју каријеру драмског песника решавањем проблема женског питања, само с том разликом: што је стари Бјерисон у своје време изашао пред публику као борац за женина права противу човекове тираније. Прошло је више од двадесет година како је Свава, јунакиња драме Бјеристерна Бјерисона бацила своје веренику рукавицу у лице зато, што овај није био „чист“ и „невин“ као и она. И ма да су после ње Лав Толстој, највећи данашњи светски писац, а у најновије доба и његов син Толстој млађи, исту тему енергично заступали и бранили, ипак је Свава морала ишчезнути с позорнице зато, што је на исту изашла са

захтевом који ограничава слободу човекову а ни у колико не ублажава ропство женино. Захтев да човек мора ступити исто тако чисто и невин у брак као и жена, није ништа друго до глуп захтев роба да се изједначи са слободним човеком, али не у слободи него у ропству. Тим захтевом Свава не вели: „Ми смо жене робинје, а ви људи, који нисте ништа бољи од нас, ви сте слободни; то је неправда, зато тражимо да и ми postanемо слободне“. Не! Свава овако резонује: „Ми смо жене робови, а ви сте слободни, пошто је то очигледна неправда то тражимо да и ви postanете робови“. Разуме се да ово неће никад одобрити ни пријатељи ни непријатељи женске еманципације. — Млади Бјерисон није изашао пред нас у улози борца но у улози посматрача — психолога. Он нам не вели: ја тражим и захтевам ово и ово. Не! он нам мирно и просто показује и објашњава шта смета психолошком развићу женскиња. Његова је Јованка без сумње врло слаб карактер али прототип жене коју данашње друштво сматра за узор. Жена, која се у свему повинује данашњим друштвеним захтевима, мора да је слаб карактер, јер данашње друштво тражи од жене све за себе а њој не оставља ништа; а онога који се увек жртвује за другога, било за родитеље, било за браћу, за мужа или децу, назива данашње друштво или slabим карактером, или будалом.

Штутгарт, 1 октобра 1898.

Ј. Адамовић

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Како проводи живот Жил Верн. Жил Верн прича у „Вордлу“ како проводи свој живот. Он устаје зими у шест и по, а лети између четири и пет. Ради редовно до једанаест; за тим доручкује: јаја, поврћа, воћа, млека; не једе меса. После доручка иде у читаоницу индустријског друштва у Амијену. Ту марљиво чита прве листове и понеки пут тако нађе предмет за своје романе. Идеја „Пут око земље за осамдесет дана“ дошла му је на пример кад је читао један чланак о диференцији меридијана. После читања Жил Верн иде у општински дом. Има већ десет година како је одборник општине Амијенске. Кући се враћа у седам у вече на ручак. До ланске зиме проводио је вечери редовно у позоришту, где је госпођа Верне абонирана. Али му се то досадило, те Жил Верн сада леже у постељу у осам сахата у вече.

ШАЛА И ЗАБАВА

Глумач: „Господин управитељу, са 60 динара месечне плате нисам кадар на крај изаћи, од тог се нећу угојити!“

Управитељ: „То није ни потребно, јер дебелог љубавника не могу ни употребити“.

Продавци могу добити „Звезду“ код Данила Романовића.

САДРЖАЈ: „Свиња реформатор“ (басна) — „Дигалче“ (наставак) — „Јесеп“ (песма). — „Где поморанце зру“ (наставак) — „Пре погреб“ — „Позоришна хроника“ — „Књижевност“ — „Занимљивости“ — „Шала и забава“.

Власник Ст. М. Веселиновић. Штамп. Св. Николића об. венац бр. 2.—Београд. Уредник Ј. М. Веселиновић.